

Institut de Dret privat europeu i comparat
Universitat de Girona (Coord.)

El Dret civil català davant la transformació digital i les exigències de la sostenibilitat

El Dret civil català davant la transformació digital i les
exigències de la sostenibilitat

El Dret civil català davant la transformació digital i les exigències de la sostenibilitat

**Institut de Dret privat
europeu i comparat
Universitat de Girona
(Coord.)**

CIP 347(467.1) JOR

Jornades de Dret Català (23es : 2025 : Tossa de Mar, Catalunya)

El Dret civil català davant la transformació digital i les exigències de la sostenibilitat / \$c Institut de Dret privat europeu i comparat Universitat de Girona (Coord.). – Girona : Institut de Dret Privat Europeu i Comparat de la Universitat de Girona : Documenta Universitaria, juny de 2025. – 1 recurs en línia (686 pàgines). Ponències de les XXIIIenes Jornades de Dret Català, celebrades a Tossa de Mar els dies 25 i 26 de setembre de 2025.

– Descripció del recurs: 10 juliol 2025

ISBN 978-84-9984-703-0 (Documenta Universitaria). – ISBN 978-84-8458-539-8 (Oficina Edicions UdG)

I. Universitat de Girona. Institut de Dret Privat Europeu i Comparat

1. Contractes electrònics – Congressos 2. Comerç electrònic – Dret i legislació – Congressos 3. Xarxes socials en línia – Dret i legislació – Congressos 4. Capacitat jurídica – Congressos 5. Consentiment (Dret) – Congressos 6. Protecció de dades – Congressos 7. Reparacions – Dret i legislació – Congressos 8. Desenvolupament sostenible – Congressos 9. Seguretat informàtica – Congressos 10. Criptomoneda – Dret i legislació – Congressos 11. Dret català – Congressos

CIP 347(467.1) JOR

Disseny de la coberta: Documenta Universitaria

Il·lustració de la coberta: Institut de Dret Privat Europeu i Comparat de la Universitat de Girona

© del text: els seus autors

© de l'edició: Institut de Dret Privat Europeu i Comparat de la Universitat de Girona

© de l'edició: Documenta Universitaria*

www.documentauniversitaria.com

info@documentauniversitaria.com

Documenta Universitaria* d'Edicions a Petició, SL

ISBN Documenta Universitaria

978-84-9984-703-0

ISBN Oficina Edicions UdG

978-84-8458-539-8

DOI: 10.33115/b/9788499847030

Girona, juliol de 2025

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes —llevat que s'indiqui el contrari— a una llicència Creative Commons de tipus Reconeixement-NoComercial (BY-NC) v.4.0. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font i que no en feu un ús comercial. La llicència completa es pot consultar a <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.ca>

**Documenta
Universitaria**

@DocUniv
documentauniversitaria.com

Les Vint-i-tresenes Jornades han estat organitzades per l'Institut de Dret privat europeu i comparat de la Universitat de Girona, en col·laboració amb l'Ajuntament de Tossa de Mar i el suport de:

- Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia i Qualitat Democràtica
- Universitat de Girona
- Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya
- Deganat autonòmic dels Registradors de la Propietat i Mercantils de Catalunya
- Col·legi Notarial de Catalunya
- Facultat de Dret UB (Deganat)
- Facultat de Dret UdG (Deganat)
- Facultat de Dret UPF (Deganat)
- Col·legi de l'Advocacia de Girona
- Col·legi d'Advocats de Terrassa
- Col·legi de l'Advocacia de Figueres
- Col·legi d'Advocats i Advocades de Tortosa

Índex

PONÈNCIES

Ponència inaugural

El Derecho privado ante los retos del cambio digital y de la sostenibilidad 21

REINER SCHULZE

1. Introducción 23

2. Cambios en el Derecho privado europeo 26

 2.1. Enfoques ante la transformación digital 26

 2.2. Enfoques ante las exigencias de la sostenibilidad 35

3. Cambios en el Derecho de los Estados miembros 40

 3.1. Enfoques ante la transformación digital 40

 3.2. Enfoques ante las exigencias de sostenibilidad 49

4. Tareas para la doctrina jurídica y la legislación..... 52

 4.1. Diseño de la normativa 52

 4.2. Ámbitos de actuación..... 58

5. Conclusión..... 75

Primera ponència Contractació privada i entorn digital

Contractació privada i nous entorns digitals..... 81

MIREIA ARTIGOT GOLOBARDES

1. Les profundes transformacions dels drets de contractes europeus al segle XXI 83

2. Les dades personals com a element nou de la dinàmica transaccional digital..... 89

 2.1. L'enfocament europeu en la protecció de les dades personals..... 89

 2.2. La formació dels *datasets* dels interessats i les inherents limitacions del RGPD... 93

 2.3. Les dades com a element essencial per l'automatització i la personalització contractual 97

3. La paradoxa digital: estandardització, personalització automatitzada de les transaccions amb consumidors i el repte de la posició sistèmica del consumidor en transaccions digitals	99
3.1. Estandardització contractual.....	100
3.2. La personalització automatitzada de les dinàmiques transaccionals.....	103
3.3. Les transaccions digitals i la posició sistèmica del consumidor	115
4. Reflexions finals: repensant un dret de contractes útil pels reptes que presenten els nous entorns contractuals.....	118
 Les obligacions implícites de les plataformes en línia envers els béns i serveis subjacents i la responsabilitat contractual.....	
JOSEP MARIA BECH SERRAT	
1. Introducció	123
2. Una responsabilitat de la plataforma per la influència predominant sobre els proveïdors	126
3. Una responsabilitat de la plataforma per incompliment del contracte d'accés relacionada amb els béns o serveis subjacents	137
3.1. L'incompliment d'unes obligacions implícites imposades per la bona fe	137
3.2. Una responsabilitat extracontractual per la confiança especial suscitada en el client en la contractació dels béns i serveis.....	154
4. Una responsabilitat contractual de la plataforma basada en la distribució de riscos i oportunitats: un «aixecament del vel» més enllà de la transparència	160
5. Conclusions	173
 Els menors i el contracte amb les xarxes socials	
TOMÀS GABRIEL GARCIA-MICÓ	
1. Introducció	183
2. El contracte amb les plataformes de xarxes socials	184
2.1. La prestació contractual de l'operador de la plataforma: el servei de xarxa social	185
2.2. La contraprestació de l'usuari: les dades personals.....	185
3. La capacitat d'obrar dels menors	187
3.1. En el Codi Civil de Catalunya.....	187
3.2. En el Codi Civil espanyol i altres drets territorials.....	187
4. Els actes conformes als usos socials.....	188
4.1. Els usos socials en el dret català.....	188
4.2. La capacitat contractual dels menors segons la jurisprudència espanyola	189
4.3. Els <i>actes de la vie courante</i> del dret francès	192
4.4. El <i>Taschengeldparagraph</i> del dret alemany.....	194
4.5. Els <i>atti minuti de la vita quotidiana</i> del dret italià.....	195
5. La capacitat dels menors per concloure el contracte amb les xarxes socials	197
6. La capacitat per a consentir el tractament de dades personals	200
6.1. Al Reglament General de Protecció de Dades.....	201
6.2. A la Llei Orgànica de Protecció de Dades Personals i Garantia dels Drets Digitals	202
7. Reflexions finals	203

Segona ponència Contractació privada i sostenibilitat

La incidencia de las políticas comunitarias de sostenibilidad en materia contractual.....	211
---	-----

ANTONIO I. RUIZ ARRANZ

1. Introducción y delimitación del objeto de estudio.....	213
2. Influencias alemanas: el contrato como centro de la obligación de diligencia.....	216
3. La obligación de recabar garantías contractuales en la CSDDD.....	218
3.1. Los códigos de conducta como referencia para las garantías contractuales.....	218
3.2. El significado de la expresión «garantías contractuales».....	219
3.3. Obligaciones de medios y de resultado	219
3.4. Una cuestión de compliance de terceros. El Derecho público en los contratos.....	220
4. La eficacia y el control de las cláusulas de garantía.....	224
4.1. Derecho aplicable.....	225
4.2. Cláusulas de Garantía negociadas individualmente.....	226
4.3. Cláusulas de Garantías predispuestas.....	229
4.4. Consecuencia de la ineficacia: la integración del contrato.....	239
5. Enforcement privado.....	239
5.1. El enforcement frente a la empresa obligada. El ilícito competencial.....	240
5.2. El enforcement frente a la contraparte.....	241
6. Conclusiones.....	248

El nou dret europeu a la reparació: propostes per a Catalunya.....	255
--	-----

ROSA M. GARCIA TERUEL

1. Introducció.....	257
1.1. El dret civil davant els reptes de la sostenibilitat.....	257
1.2. El «right to repair».....	259
2. Finalitat i estructura de la Directiva de reparació de béns	262
3. Consideracions preliminars sobre el contracte de prestació de serveis de reparació a la Directiva de reparació de béns.....	264
3.1. Notes característiques i parts contractuals	264
3.2. La reparació de béns com a objecte de la prestació de serveis	265
4. El formulari europeu d'informació sobre la reparació	266
4.1. Els deures d'informació precontractual del reparador.....	266
4.2. Contingut del formulari.....	268
4.3. El formulari no és obligatori, però sí vinculant.....	269
5. La plataforma europea en línia sobre reparacions.....	270
5.1. Característiques generals.....	270
5.2. La plataforma com a facilitadora de prestacions de serveis de reparació.....	271

6. L'obligació de reparar	272
6.1. Consideracions preliminars.....	272
6.2. Els subjectes obligats i la dificultat pràctica d'identificar la condició de consumidor	273
6.3. Què cal reparar? Els béns sotmesos a requisits de reparabilitat	275
6.4. Condicions aplicables a la reparació: el recurs qüestionable a la raonabilitat del preu i del temps.....	276
6.5. Altres mecanismes per a evitar l'elusió de l'obligació de reparar	278
6.6. Darrera reflexió: la Directiva no resol clarament a què queda obligat el fabricant ni durant quant de temps.....	280
7. Canvis en la Directiva 2019/771, de compravenda de béns	282
7.1. La sostenibilitat del sistema de remeis davant la manca de conformitat	282
7.2. La limitada eficàcia pràctica de la «reparabilitat» com a criteri objectiu de conformitat	283
7.3. L'ampliació del termini de responsabilitat després de la reparació	286
7.4. La categorització dels béns reacondicionats: una ocasió perduda per a preveure'n un règim jurídic.....	287
8. Reflexions finals sobre la Directiva de reparació de béns i la seva transposició a Catalunya	289
8.1. La regulació del contracte de prestació de serveis (de reparació) i l'obligació de reparar.....	289
8.2. La reforma del règim de responsabilitat de la compravenda	290

La conformidad de los bienes y servicios a la luz de la sostenibilidad

297

CARLOS GÓMEZ LIGÜERRE

1. Desarrollo económico sostenible y economía circular	299
1.1. Hacia un derecho de la sostenibilidad.....	304
2. De la sostenibilidad a la conformidad	308
3. El Reglamento de diseño ecológico	309
3.1. Ecología y consumo. Una visión general de la norma.....	310
3.2. La responsabilidad por el incumplimiento de requisitos de diseño ecológico	313
4. El derecho a reparar (<i>Right to repair</i>)	325
4.1. Una directiva de máximos para promover la reparación de bienes	325
4.2. El efecto limitado, por el momento, de la Directiva.....	331
5. La reforma de la Directiva 2019/771 y la obligación de información sobre la reparación	338
5.1. La reparabilidad como requisito objetivo de conformidad.....	338
5.2. La ampliación del plazo de garantía legal con motivo de la reparación.....	342
5.3. La opción entre reparación y sustitución	344
5.4. Bienes de cortesía y sustitución del bien	346

Tercera ponència

Noves formes de propietat en l'entorn digital

L'encaix dels béns digitals en el Codi Civil de Catalunya.....	353
--	-----

ANTONI RUBÍ PUIG

1. Una realitat a la recerca de regles i més seguretat jurídica	355
2. Concepte de bé digital.....	359
2.1. El debat sobre el reconeixement de drets de propietat	359
2.2. Noció àmplia i noció estricta de bé digital	365
2.3. Objecte dels béns digitals.....	371
2.4. La idea de control.....	374
3. Circulació de béns digitals. Transmissió i adquisició.....	379
4. Tokenització i béns digitals.....	384
5. Drets reals de garantia sobre béns digitals	388
6. Conclusions	391

La transmisibilidad <i>mortis causa</i> de los bienes y contenidos digitales: problemas no resueltos.....	393
--	-----

SERGIO CÁMARA LAPUENTE

1. Planteamiento y aproximaciones legislativas a partir de una dicotomía	395
1.1. Retos derivados de la composición de la «herencia digital».....	395
1.2. Tres enfoques normativos diversos	400
2. Las tres cuestiones sucesorias clásicas de la herencia digital	423
2.1. ¿Qué? El objeto de la herencia digital.....	423
2.2. ¿Cómo? Testamento vs. otro tipo de instrucciones.....	427
2.3. ¿A quién?	428
3. Otras cuestiones sucesorias y transversales que los legisladores deberían tomar en consideración	429
4. La necesidad de una clasificación adecuada para afrontar problemas específicos	435
4.1. Criptoactivos	437
4.2. Contenidos digitales ajenos (licencias de uso).....	439
4.3. Contenidos digitales generados por el usuario (titularidad propia)	444
4.4. Redes sociales	445
4.5. Correo electrónico.....	447

Quarta ponència
La transformació digital de la pràctica jurídica a Catalunya

Transformación digital y administración de justicia451

JOSÉ MARÍA FERNÁNDEZ SEIJO

1. Esto no pretende ser una introducción.....	453
2. Marcos legales y sus paradojas	455
3. Digitalización de los fondos documentales. La labor del CENDOJ.....	461
4. El papel del Consejo General del Poder Judicial en la implementación de la digitalización de la administración de justicia.....	465
5. Digitalización en la gestión de procedimientos judiciales.....	467
6. Herramientas de auxilio judicial que emplean inteligencia artificial	479
7. Los riesgos o miedos de la digitalización	485

La transformación digital de los servicios del Registro de la Propiedad, Mercantil y de Bienes Muebles..... 489

ANTONIO J. MUÑOZ NAVARRO

1. Introducción	491
2. Evolución histórica: del papel a la pantalla.....	494
3. La consagración del Registro electrónico: la Ley 11/2023, de 8 de mayo.....	497
3.1. Folio real electrónico	499
3.2. El asiento electrónico y la fe pública registral.....	501
3.3. La importancia entre la base de datos y la inscripción	503
3.4. La seguridad electrónica.....	505
4. Nuevos retos de los registros ante las tecnologías ya no tan futuras: la inteligencia artificial y la tokenización inmobiliaria	507
4.1. Inteligencia artificial	507
4.2. La tokenización inmobiliaria.....	512

La tokenización de activos inmobiliarios en nuestro Derecho: rechazo a las propuestas formuladas.....519

PEDRO RINCÓN DE GREGORIO

1. Introducción	521
2. La tokenización de activos: algunas nociones previas	524
3. ¿Pero es posible y viable la tokenización de activos inmobiliarios?.....	526
3.1. La posición registral	527
3.2. La posición notarial.....	535

4. Los problemas no planteados de la tokenización de bienes inmuebles	538
4.1. El mercado hipotecario	539
4.2. El principio de responsabilidad patrimonial universal	539
4.3. El blanqueo de capitales y la financiación del terrorismo	540
4.4. La protección de los consumidores	541
4.5. La fiscalidad	542
4.6. La protección de datos	542
5. Conclusiones	543
 La transformació digital de la pràctica de l'advocacia.....	547
RAÚL RAMOS FERNÁNDEZ	
1. Introducció	549
2. El marc jurídic dels MASC i la seva tradició en el Dret civil català	551
2.1. La tradició històrica dels MASC en el Dret civil català	552
2.2. Els MASC en la Llei Orgànica 1/2025, de 2 de gener	553
2.3. El Paper de l'Advocacia Catalana en el foment dels MASC	556
3. Impacte del Reglament eIDAS i la regulació de la IA en la modernització dels MASC	557
3.1. El Reglament eIDAS2	558
3.2. El Reglament d'IA.....	566
4. Anàlisi i perspectives de la transformació digital dels MASC i la seva extensió a l'Administració electrònica	570
4.1. Qüestions entorn de l'aplicació del RGPD a les xarxes DLT	570
4.2. Limitacions en l'ús de les proves de coneixement nul	571
4.3. La protecció dels drets fonamentals en entorns d'intel·ligència artificial	572
4.4. La transició d'una Administració digitalitzada cap a una Administració electrònica	573
5. Conclusiones	574

COMUNICACIONS

Reflexiones sobre la responsabilidad civil por brechas de seguridad de datos personales: el caso del Hospital Clínic	583
FELIPE OYARZÚN VARGAS	
1. Introducción	585
2. Sobre el orden jurisdiccional competente y la legislación aplicable	587
3. Algunos aspectos sobre la responsabilidad civil por los daños derivados de una brecha de seguridad	592
3.1. El criterio de imputación en el RGPD	593
3.2. El principio de seguridad en el RGPD y las brechas de seguridad.....	598
3.3. ¿Qué daños se pueden producir por la brecha de seguridad?	601
4. Conclusiones	608

La sucesión internacional y las criptomonedas. Reflexiones en torno al Reglamento 650/2012..... 611

SILVANA CANALES GUTIÉRREZ

1. Introducción	613
2. Las criptomonedas como bienes digitales sujetos al derecho a la propiedad	616
3. Su régimen jurídico en el CC y en el CCCat.....	622
4. La criptomoneda como elemento internacional en la sucesión.....	625
5. El ámbito material del Reglamento 650/2012 y las criptomonedas.....	629
6. Algunos problemas de ley aplicable en la sucesión <i>mortis causa</i> y las criptomonedas.....	633
7. Conclusiones	637

Contractació per mitjà de plataformes electròniques i el règim català dels «[I]ntermediaris» (art. 231-1 a 231-5 Codi de consum de Catalunya).....639

LÍDIA ARNAU RAVENTÓS

1. Introducció. La presència d' <i>intermediaris</i> al dret català.....	641
2. Intermediari v. funció/servei d' <i>intermediació</i> al Codi de consum de Catalunya.....	642
2.1. L'«[e]mpresari» (art. 211-2, lletra <i>d</i> CcoCat) v. la «relació de consum» (art. 211-2, lletra <i>m</i> CcoCat).....	643
2.2. Intermediari v. intermediació	646
2.3. Les regles de responsabilitat.....	657
3. Dret català i dret europeu en matèria de responsabilitat de les plataformes intermediàries per raó del contracte intermediat.....	659

Las consecuencias del cambio climático en el disfrute y protección de los derechos humanos fundamentales. La posición del Tribunal de Estrasburgo..... 663

VITULIA IVONE

1. Premisa	665
2. El camino del TEDH.....	667
3. Los casos del 2024.....	675
4. La situación italiana	679
5. (Algunas) conclusiones	684

Els menors i el contracte amb les xarxes socials

Tomàs Gabriel Garcia-Micó

Professor lector de dret civil i membre de l'institut de recerca TransJus. Universitat de Barcelona

Sumari

1. Introducció

2. El contracte amb les plataformes de xarxes socials

- 2.1. La prestació contractual de l'operador de la plataforma: el servei de xarxa social
- 2.2. La contraprestació de l'usuari: les dades personals

3. La capacitat d'obrar dels menors

- 3.1. En el Codi Civil de Catalunya
- 3.2. En el Codi Civil espanyol i altres drets territorials

4. Els actes conformes als usos socials

- 4.1. Els usos socials en el dret català
- 4.2. La capacitat contractual dels menors segons la jurisprudència espanyola
- 4.3. Els *actes de la vie courante* del dret francès
- 4.4. El *Taschengeldparagraph* del dret alemany
- 4.5. Els *atti minuti de la vita quotidiana* del dret italià

5. La capacitat dels menors per concloure el contracte amb les xarxes socials

6. La capacitat per a consentir el tractament de dades personals

- 6.1. Al Reglament General de Protecció de Dades
- 6.2. A la Llei Orgànica de Protecció de Dades Personals i Garantia dels Drets Digitals

7. Reflexions finals

Bibliografia

1. Introducció*

L'objecte d'aquest treball és l'autonomia dels menors per a concloure contractes amb els operadors de plataformes en línia que presten serveis digitals de xarxa social, l'objecte dels quals és poder crear, compartir, modificar i visualitzar contingut, així com interactuar amb altres usuaris i en què, addicionalment, els menors han de consentir el tractament de les seves dades personals.

El treball analitza la capacitat dels menors per a realitzar actes o concloure negocis per si sols. Més enllà dels casos en què la llei estableix requisits de capacitat vinculats a una edat específica, l'art. 211-5.b CC Cat els permet fer tots els actes sobre béns i serveis propis de l'edat segons els usos socials. Una disposició similar la trobem en l'art. 1263 CC i en altres drets territorials. En el nostre cas, la doctrina i la jurisprudència consideren que la conformitat amb l'ús social es vincula a les repercussions econòmiques del negoci jurídic, així com en la transcendència jurídica de les obligacions que assumeix el menor i, principalment, si aquestes són de tracte successiu i de llarga durada. En altres ordenaments jurídics, com ara el francès, l'alemany i l'italià, preval l'avaluació dels riscos que el contracte pot suposar per a la integritat física i altres drets fonamentals del menor.

Seguidament, s'analitzarà si, tot i ser un contracte relatiu a un servei propi de l'edat, hauria d'admetre's al menor la capacitat per a concloure'l per si mateix.

La darrera part del treball se centra en si els menors tenen o no capacitat per a consentir el tractament de dades de caràcter personal que constitueixen la contraprestació del contracte de serveis digitals que conclouen amb l'operador de la plataforma.

* El treball s'integra a les activitats del Grup de recerca consolidat en Dret civil català UB (2021 SGR 347; IP: Esther ARROYO AMAYUELAS), finançat per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR).

2. El contracte amb les plataformes de xarxes socials

La inscripció (o registre) és condició necessària perquè els usuaris puguin usar el servei que presten les plataformes. Per això, han de subministrar dades personals: nom i cognoms, data de naixement, gènere, número de mòbil o correu electrònic i una contrasenya. Seguidament, han de clicar una casella que diu «Inscriu-te» (Meta)¹ o «Registra't» (TikTok i X). A conseqüència d'aquesta acció, l'usuari consent expressament² la conclusió d'un contracte d'adhesió de prestació de serveis digitals.

El contracte entre l'usuari i l'operador de la plataforma es regeix pels termes o condicions del servei, que estableixen el preu, l'edat mínima per a ser titular d'un compte, el tractament de les dades personals i altres dades, les obligacions de l'usuari amb l'operador de la plataforma i la resta d'usuaris, i altres clàusules, com ara la resolució de conflictes, la possibilitat de modificació del servei, la suspensió o cancel·lació del compte i les limitacions de responsabilitat de la plataforma. Els detalls relatius a l'ús de les dades personals es poden llegir a la política de privacitat, on s'indiquen les dades que s'utilitzen, les bases que legitimen el tractament, i la seva finalitat.

Quant a l'edat mínima per a poder inscriure's a la xarxa social, X³ i TikTok⁴ la fixen a tretze anys, i Meta⁵ a catorze anys. Per sota d'aquestes edats, han de ser els pares els que concloguin el contracte

¹ Facebook i Instagram.

² TikTok («Al confirmar que acepta aquestes Condiciones [...], celebra un contracte amb nosaltres»), Meta («Ofereix experiències [...] fora de l'àmbit del nostre contracte amb tu»; «però si no acceptes les nostres Condiciones actualitzades o vols finalitzar l'acord d'aquest contracte [...]») i X («Pot utilitzar els Serveis solament si accepta establir un contracte vinculant amb nosaltres»).

³ «En qualsevol cas, has de tenir com a mínim 13 anys per a emprar els Serveis», sinó l'acceptació per la persona que «té l'autoritat per a vincular al menor».

⁴ «Només pot utilitzar la Plataforma si té 13 anys o més».

⁵ «Has de tenir, al menys, 13 anys (o 14, segons el país) per a crear un o més comptes compatibles amb els productes de MPT, com un compte de Meta».

en nom del menor. Meta, per la seva banda, prohibeix a menors de deu anys tenir presència a les xarxes que gestiona.⁶

2.1. La prestació contractual de l'operador de la plataforma: el servei de xarxa social

L'objecte i la causa del contracte és idèntic en tots els casos i se subsumeixen sense dificultats en el concepte de servei digital de la DCSD⁷ (art. 2.2). L'operador de la plataforma s'obliga a posar a disposició els seus serveis, que permeten als usuaris crear, compartir, modificar i visualitzar contingut, així com interactuar amb altres persones. El concepte de «contingut» que empen els termes i condicions dels diversos operadors és molt ampli. Així, segons TikTok, és: «qualssevol informacions, textos, enllaços, gràfics, fotografies, àudios, vídeos o altres materials o arranjaments de materials carregats, descarregats o que apareguin en el Servei».

2.2. La contraprestació de l'usuari: les dades personals

Tot contracte amb les xarxes socials requereix el consentiment al tractament de les dades personals de l'usuari com a base de legitimació més freqüent, tant si es paga amb diners com si no. Si no és així, es planteja la qüestió del caràcter oneros del contracte.

L'existència d'una contraprestació de l'usuari permet qualificar d'oneros el contracte. Els operadors de les plataformes fan publicitat

⁶ «Pots crear un compte de Meta en nom del teu fill d'entre 10 i 12 anys (o 13, segons el país)».

⁷ Directiva (UE) 2019/770 del Parlament Europeu i del Consell, de 20 de maig de 2019, relativa a determinats aspectes dels contractes de subministrament de continguts i serveis digitals (DOUE L 136, de 22.5.2019).

3. La capacitat d'obrar dels menors

3.1. En el Codi Civil de Catalunya

Els menors d'edat no tenen plena capacitat d'obrar. Poden actuar vàlidament en el tràfic jurídic per si sols, en funció de la seva edat i capacitat natural, pel que fa als actes relatius als drets de la personalitat (art. 211-5.a CC Cat), els que fan referència a béns i serveis propis de l'edat, segons determinin els usos socials (art. 211-5.b CC Cat); i tots els altres que la llei determini expressament (art. 211-5.c CC Cat).¹² En altres casos, actuen els seus representants legals en el seu nom, siguin els seus pares o tutor (arts. 236-18.1 i 222-47.1 CC Cat, respectivament).

3.2. En el Codi Civil espanyol i altres drets territorials

La redacció originària de l'art. 1263 CC no reconeixia capacitat contractual als menors no emancipats. El negoci jurídic conclòs per ells mateixos i no pels seus representants legals era anul·lable (arts. 1300, 1302.2).

Amb l'entrada en vigor de la LOPJM,¹³ a conseqüència de la ratificació per part del Govern espanyol de la Convenció dels Drets del Nen de 1989, va imposar-se un model legislatiu que garantia la

¹² I en els que la llei fixa una edat concreta: 12 anys, com ara per a consentir a ser adoptat (235-40 CC Cat) o per a l'acolliment preadoptiu (148.1 LDOIA); 14 anys pel reconeixement de la filiació amb autorització judicial (235-11.1 CC Cat), o per atorgar testament notarial (421-4 CC Cat), altres disposicions de voluntat digitals en cas de mort (411-10.3.a i 421-24.1 CC Cat) o capítols matrimonials (231-21 CC Cat); o 16 anys, com ara per a concloure un contracte de treball amb autorització dels representants legals (7.b.II ET), o prestar consentiment a les intervencions en la seva salut (212-2.1 CC Cat i 9.4 LBAP), o interrompre voluntàriament l'embaràs (13.1 bis de la Llei Orgànica 2/2010, de 3 de març, de salut sexual i reproductiva i de la interrupció voluntària de l'embaràs); entre d'altres.

¹³ Llei Orgànica 1/1996, de 15 de gener, de Protecció Jurídica del Menor, de modificació parcial del Codi Civil i de la Llei d'Enjudiciament Civil (BOE núm. 15, de 17.1.1996).

capacitat progressiva dels menors per a exercir els drets dels quals eren titulars.¹⁴ Per aquest motiu, tota limitació a la seva capacitat d'obrar havia de ser interpretada restrictivament (art. 2 II LOPJM). Això no obstant, el CC espanyol no es va modificar fins a la Llei 26/2015,¹⁵ que va esmenar l'art. 1263 CC com segueix:

«els menors d'edat no emancipats podran celebrar aquells contractes [...] relatius a béns i serveis de la vida corrent propis de l'edat de conformitat amb els usos socials».

Segons la memòria d'anàlisi d'impacte normatiu de l'avantprojecte, el nou redactat pretenia donar cobertura als actes patrimonials de la vida quotidiana dels menors mitjançant el recurs als usos socials, una «solució pròpia del dret francès que recentment ha estat acollida pels drets civils propis d'Aragó i Catalunya».¹⁶ Efectivament, trobem la disposició en el *Fuero Nuevo de Navarra* (Ley 47)¹⁷ i en el *Código de Derecho Foral de Aragón* (art. 7.1.b).¹⁸

4. Els actes conformes als usos socials

4.1. Els usos socials en el dret català

En el CC Cat, la referència als usos socials la trobem en els arts. 211-5.b, 222-47.2.b i 236-18.2.b; els dos darrers, relatius a les exclusions de

¹⁴ EM 2, IV LOPJM.

¹⁵ Llei 26/2015, de 28 de juliol, de modificació del sistema de protecció a la infància i a l'adolescència (BOE núm. 180, de 29.7.2015).

¹⁶ El document es pot consultar a: https://www.congreso.es/docu/docum/ddocum/dosieres/sleg/legislatura_10/spl_78/pdfs/10.pdf, 24.

¹⁷ «Menors d'edat. Els menors d'edat tenen capacitat [...] pels actes i contractes [...] relatius als béns i serveis ordinaris que siguin propis de l'edat conforme als usos socials».

¹⁸ «1. El menor que tingui suficient maduresa podrà per si sol: [...] b) Atorgar els actes i contractes propis de la vida corrent del menor que, estant a l'abast de la seva capacitat natural, siguin conformes als usos socials».

la representació legal dels tutors i pares, respectivament, i que són la concreció de l'art. 211-5.b. La doctrina ha considerat que els menors poden concloure per si sols contractes de compravenda de béns de consum (laminadures, begudes, menjar, llibres, cromos i joguines), així com de prestació de serveis, com ho seria el transport,¹⁹ o la reparació d'una bicicleta.²⁰

En tots aquests supòsits hi ha dos elements que permeten observar la seva adequació o conformitat a l'ús. El primer, que es tracta de contractes amb un reduït cost econòmic. El segon, que són operacions quotidianes o del dia a dia que seria impossible que requerissin, sempre i en tot cas, de la seva celebració pels representants legals dels menors. Segons la doctrina, també, no seria rellevant l'origen dels diners.²¹

4.2. La capacitat contractual dels menors segons la jurisprudència espanyola

Abans de la reforma de l'art. 1263 CC, l'any 2015, la jurisprudència ja flexibilitzava substancialment el rígid contingut del precepte i admetia una capacitat contractual als menors d'edat.

La sentència del Tribunal Suprem, de 10.6.1991,²² va ser la primera que es va pronunciar sobre la qüestió. En el cas, un noi de setze anys va comprar per si sol un *forfait* per accedir a les pistes d'esquí de la Masella i va patir un greu accident quan va descarrilar el telecadira que va emprar per pujar a les pistes. En el procediment es va discutir si el contracte entre l'empresa propietària de la pista d'esquí i el menor

¹⁹ Joan EGEA i FERNÀNDEZ, «Article 211-5», a Joan EGEA i FERNÀNDEZ i Josep Ferrer i Riba (dirs), *Comentaris al llibre segon del Codi civil de Catalunya. La persona física i les institucions de protecció de la persona* (Atelier, 2017), 89 i Esther ARROYO AMAYUELAS, «L'edat de la persona i els seus efectes jurídics», a Antoni Vaquer Aloy (coord), *Dret civil. Part general i dret de la persona* (15ª ed, Atelier, 2022), 173.

²⁰ Carles Enric FLORENSA i TOMÀS, «Article 236-18», a Joan EGEA i FERNÀNDEZ i Josep Ferrer i Riba (dirs), *Comentaris al llibre segon del Codi civil de Catalunya. Família i relacions convivencials d'ajuda mútua* (Atelier, 2014), 881.

²¹ EGEA i FERNÀNDEZ, *op. cit.*, 89.

²² RJ\1991\4434.

era vàlid o no, *ex art.* 1263 CC. El Tribunal Suprem va afirmar que la incapacitat per a prestar consentiment contractual havia de ser interpretada de conformitat amb l'art. 3.1 CC, atès que la realitat demostrava que els menors concloïen habitualment contractes per a accedir a llocs d'esbarjo o adquirir béns de consum, els quals eren vàlids tot i que els pares no els concloguessin en nom seu perquè, de la naturalesa del contracte, es podia sobreentendre que els pares el consentien tàcitament perquè concloguessin el contracte com si ho fessin ells directament.²³

A la SAP Jaén, Sec. 3a, 29.4.2005²⁴ es discutia la validesa del contracte de compravenda d'un patinet que un noi de tretze anys havia adquirit per 480 euros. L'Audiència Provincial sosté la nul·litat del contracte per la seva elevada transcendència econòmica.

«En cap cas pot considerar-se [...] que la quantitat disposada pel menor, 480 euros, sigui avui en dia, parva, nímia o venial».

El mateix motiu porta a la SAP Oviedo, Sec. 6a, 21.11.2006²⁵ a declarar la nul·litat de la compravenda d'una bicicleta per 1.150 euros. En el cas, l'Audiència Provincial, també va posar en relació el preu amb les circumstàncies econòmiques de la família del menor.

«En el present cas la importància de la compravenda era innegable, en ser el seu preu de 1.150 € [...], a més de que tal despesa excedia notòriament les normals possibilitats econòmiques de la família, composta per la mare i tres fills [...]».

La SAP Santa Cruz de Tenerife, Sec. 3a, 30.3.2007²⁶ tenia per objecte la validesa d'un contracte de compravenda d'una moto que

²³ José Ramón GARCÍA VICENTE, «Artículos 1263-1264», a Rodrigo Bercovitz-Rodríguez Cano (dir), *Las modificaciones al Código Civil del año 2015* (Tirant lo Blanch, 2016), p. 1039.

²⁴ SAP J 240/2005.

²⁵ SAP O 3318/2006.

²⁶ SAP TF 497/2007.

un menor de setze anys havia adquirit per 1.290 euros. L'Audiència coincideix amb el jutjat *a quo* i manté la nul·litat del contracte. Tot i que en el cas hi havia l'especial circumstància que el fill havia furtat els diners dels pares, sembla que l'Audiència Provincial ho ignora per complet i considera que la nul·litat estaria justificada per l'elevat import de compravenda, així com pels costos subsequents, com ara el combustible i el manteniment del vehicle.

«[...] l'import de la qual era de 1.290 euros, no pot entendre's com a poc elevat o com intrascendent, com tampoc ho serien les despeses derivades de l'ús habitual de la mateixa [...], per la qual cosa i de cap manera cap apreciar la pretesa aplicabilitat al cas de l'article 3.1 del Codi Civil, sense que tampoc hi hagi constància d'una eventual emancipació del menor o de que al temps d'adquirir l'esmentada moto estigués treballant i disposés d'ingressos propis [...]».

Un criteri distint el trobem a la SJPII 5 Toledo, 11.10.2005,²⁷ que va declarar la nul·litat d'un contracte de compravenda d'un telèfon mòbil amb targeta de prepagament que, posteriorment, el menor va migrar a la modalitat de contracte. La sentència no justifica ben bé els motius pels quals declara la nul·litat, però sí que es poden intuir per les diferències existents entre una modalitat de pagament i l'altra. En la modalitat de prepagament, l'usuari recarrega un import de diners a la targeta SIM del telèfon que es descompta amb cada trucada, missatge o ús de dades mòbils. Per tant, no hi ha més pagament que el concret acte de recàrrega de saldo. Per contra, en la modalitat de contracte, s'assumeix una obligació de tracte successiu que consisteix a pagar una quota mensual fixa mentre duri el contracte. Així doncs, el motiu de la nul·litat no seria l'import d'allò pagat, sinó més aviat la vinculació del menor a un contracte de llarga durada que, en definitiva, pot representar un important perjudici econòmic.

Per tant, es pot observar com la jurisprudència, fins i tot abans de la reforma de l'art. 1263 CC, considerava que els negocis jurídics conclosos pels menors per si sols eren vàlids en funció de si eren adequats o no als usos socials. Per a determinar quan ho són la

²⁷ SJPII 1/2005.

jurisprudència empra dos criteris. El primer, la seva transcendència econòmica, és a dir, el preu pagat pel bé o servei en relació amb les concretes circumstàncies personals i familiars. Per tant, com més elevat sigui el preu, menys possible serà que un jutjat o tribunal el pugui considerar vàlid. El segon, l'abast de les obligacions assumides pel menor, de manera que no serà conforme amb els usos socials un contracte de tracte successiu o de llarga durada. No sembla que el canvi legislatiu operat l'any 2015 afecti aquesta jurisprudència, ans al contrari, li dona cobertura legal expressa.

4.3. Els *actes de la vie courante* del dret francès

Originàriament, l'art. 1123 del *Code civil français* (CCFr) reconeixia capacitat per a contractar a tota persona, tret que la llei no la declarés incapaç. L'art. 1124 CCFr considerava incapaços als menors no emancipats. Ara bé, tot i la contundència de l'art. 1124 CCFr, aquest precepte havia de llegir-se conjuntament amb els arts. 389-3 (potestat parental)²⁸ i 450 (tutela)²⁹ CCFr, en la seva redacció posterior a la *loi* 64-1230, 14.12.1964, que exclouïen de la representació legal dels pares o tutors els actes que «*la loi ou l'usage autorise les mineurs à agir eux-mêmes*». Convé preguntar-se, doncs, quan el dret francès considera que els usos socials permeten als menors actuar per si sols.

Tots els casos en què els tribunals francesos s'han pronunciat sobre la capacitat dels menors per a concloure negocis jurídics per si sols han coincidit en l'objecte (un contracte de compravenda d'una motocicleta) i en destacar que el preu era mòdic o rebaixat. La única diferència era l'edat del menor: en el cas resolt per la sentència de la *Cour de cassation*, de 9.5.1972³⁰ es desconeix l'edat pels casos resolts per les sentències de la *Cour d'appel* de Nancy, de 4.9.2009³¹ i de Caen,

²⁸ Amb la reforma de l'*ordonnance* 2015-1288, 15.10.2015, aquest passà a ser l'art. 388-1-1 CCFr.

²⁹ Amb la mateixa reforma indicada *ut supra*, passà a ser l'art. 408 CCFr.

³⁰ 71-10.361.

³¹ 2009-023370.

de 15.10.2015³², els menors tenien 16 i 17 anys, deu mesos i dinou dies, respectivament.

La *Cour de cassation* va coincidir amb el tribunal d'instància en què els riscos de la conducció de vehicles de motor feien que la compravenda litigiosa no pogués ser considerada conforme als usos, de conformitat amb els arts. 389-3 i 450 CCFr.³³ Tot i que la sentència no ho explicita, és evident que les circumstàncies econòmiques de la transacció van ser irrellevants, i allò determinant va ser que l'objecte del contracte exposava al menor al risc de perjudicar la seva integritat física. Els mateixos motius van portar a les *Cour d'appel* de Nancy³⁴ i de Caen³⁵ a declarar la nul·litat dels contractes.

En aquest sentit, es pot observar com el dret francès considera irrellevants l'edat del menor al moment de concloure el contracte, així com la transcendència econòmica del negoci jurídic, i únicament empra el criteri del risc per a la integritat física com a paràmetre de valoració de la conformitat del contracte a l'ús. Ara bé, aquest criteri es pot ampliar més enllà de la integritat física, de manera que qualsevol contracte que pugui afectar a un bé jurídic indisponible o a un dret fonamental no podrà ser mai conforme a l'ús social.

La reforma del dret francès d'obligacions de 2016 manté el redactat dels arts. 1123 (ara 1145) i 1124 (ara 1146) CCFr, però afegeix un nou art. 1148 CCFr: «*Tout personne incapable de contracter peut*

³² 14-00044.

³³ Un criteri sostingut per la doctrina francesa majoritàriament: Laurence FRANCOZ-TERMINAL, *La capacité de l'enfant dans les droits français, anglais et écossais* (Université Jean Moulin Lyon 3, 2007), 162; Anne-Sophie PLAUTIN, *Enfant et contrat* (Université de Montpellier, 2015), 106; Gilles RAOUL-CORMEIL, «Art. 1148», a Thibault Douville (dir), *La réforme du Droit des contrats. Commentaire article par article* (Gualino, 2016), 105; Bintou MEITE, *La gestion de biens du mineur: étude comparée des droits français et ivoiren* (Université de Toulouse 1 Capitole, 2022), 107; Dorothée GUÉRIN-SEYSEN, «Capacité contractuelle résiduelle des mineurs non émancipés et des majeurs protégés», *RRJ*, núm. 1, 2023, 109, tot i que ho critica.

³⁴ Ingrid Maria, «L'achat d'un cyclomoteur n'est pas un acte de la vie courant», *Droit de la famille*, núm. 10, 2010, comm. 155.

³⁵ Gilles RAOUL-CORMEIL, «L'achat d'un scooter n'est pas un acte de la vie courante», *Le semaine juridique*, núm. 11, 2016, 306.

néanmoins accomplir seule les actes courants autorisés par la loi ou l'usage, pourvu qu'ils soient conclus à des conditions normales». Tot i que la nova redacció afegeix la necessitat que el contracte s'hagi conclòs en «condicions normals», la doctrina francesa ha entès que aquesta addició és redundant amb la conformitat de l'acte a l'ús³⁶ que, en el cas dels menors, ha de tenir en compte si el contracte ha estat conclòs en condicions que afavoreixin el seu aprenentatge i autonomia,³⁷ però sense exposar-lo a riscos excessius.

4.4. El *Taschengeldparagraph* del dret alemany

El dret alemany preveu que els menors de set anys són absolutament incapaços de contractar (§ 104.1 BGB) i les seves declaracions de voluntat són nul·les de ple dret (§ 105(1) BGB). Per sobre dels set anys, i per sota de la majoria d'edat, tenen capacitat de contractar no plena, de manera que poden contractar d'acord amb el que disposen els §§ 107 a 113 BGB (§ 106 BGB). Per tant, i com a regla general, és precís el consentiment dels representants legals (§ 107 BGB *a contrario*), la manca del qual causa la ineficàcia provisional (*schwebende unwirksamkeit*) de l'acte o negoci jurídic.

Durant aquesta fase transitòria d'ineficàcia, la contrapart pot desistir si desconeixia la minoria d'edat o si el menor va afirmar falsament que comptava amb el consentiment dels seus progenitors (§ 109 BGB). El contracte també pot ser ratificat pels representants legals del menor o pel menor mateix, un cop assoleixi la majoria d'edat (§ 108 BGB). Si res del que preveuen els §§ 108 i 109 BGB succeeix, el § 110 BGB (*Taschengeldparagraph*) regula la confirmació *ex tunc* del negoci jurídic si es compleixen els següents requisits.³⁸ D'aquesta manera, s'entén que existia un consentiment tàcit dels representants legals.

³⁶ GUÉRIN-SEYSEN, *op. cit.*, 115.

³⁷ GUÉRIN-SEYSEN, *op. cit.*, 116.

³⁸ Steffen KLUMPP, «§ 110 BGB», a Steffen KLUMPP, Reinhard SINGER i Malte STIEPER (eds), *Staudinger BGB. Buch 1* (Sellier - de Gruyter, 2017), rn 13.

Primer, que el menor hagi complert íntegrament les seves obligacions contractuals.³⁹ I, segon, que el compliment sigui amb mitjans que el representant legal o un tercer amb el seu consentiment li donin amb aquesta concreta finalitat. Tot i que el legislador alemany inicialment pensés en els diners en efectiu (d'aquí el nom de «paràgraf del diner de butxaca»), el BGB fa referència a «mitjans» (*Mitteln*) i no «diners» (*Geld*). D'aquesta manera, el concepte abasta no només els diners en metàl·lic, sinó també drets de crèdit o béns.⁴⁰ Per contra, no poden ser confirmats *ex* § 110 BGB els casos (i) en què el menor compleix amb mitjans immaterials,⁴¹ o (ii) en què el menor genera els mitjans de compliment (e.g., amb el seu treball),⁴² o (iii) aquells que puguin afectar drets personalíssims del menor,⁴³ com ara la integritat física (tatuatges) i els drets de la personalitat (en particular, el dret a la protecció de dades).⁴⁴

4.5. Els *atti minuti de la vita quotidiana* del dret italià

L'art. 2.1 del *Codice Civile* italià (CCIt) estableix que:

«La maggiore età è fissata al compimento del diciottesimo anno. Con la maggiore età si acquista la capacità di compiere tutti gli atti per i quali non sia stabilita una età diversa».

³⁹ Hannes WEIS, «§ 110 BGB», a Gerhard DANNEMANN i Reiner SCHULZE (eds), *German Civil Code* (Vol. I, C.H. Beck i Nomos, 2020), 134.

⁴⁰ KLUMPP, *op. cit.*, rn 21. També Andreas SPICKHOFF, «§ 110 BGB», a Claudia SCHUBERT (ed), *MüKoBGB. Band 1* (8a ed, C.H. Beck, 2018), rn 21.

⁴¹ SPICKHOFF, *op. cit.*, rn 24.

⁴² Holger WENDTLAND, «§ 110 BGB», a Wolfgang HAU i Roman POSECK (eds), *BeckOK BGB* (68a ed., C.H. Beck, 2023), rn 11.

⁴³ SPICKHOFF, *op. cit.*, rn 31.

⁴⁴ KLUMPP, *op. cit.*, rn 9 i 23, SPICKHOFF, *op. cit.*, rn 24 i Peter BRÄUTIGAM, «Das Nutzungsverhältnis bei sozialen Netzwerken: Zivilrechtlicher Austausch von IT-Leistung gegen personenbezogene Daten», *MMR*, 2012, 637.

Quan la llei no preveu expressament capacitat als menors, el CCIt els nega la capacitat d'obrar.⁴⁵ Algun sector de la doctrina italiana interpreta que la frase «*non sia stabilita una età diversa*» permet als jutges considerar que un menor suficientment madur pot fer un acte o concloure vàlidament un negoci per si sol.⁴⁶ Un altre sector doctrinal s'hi oposa, atès que la literalitat del precepte no atribueix la facultat als jutges per a atenuar la rigidesa de l'art. 2 CCIt.⁴⁷

Per a interpretar les normes de conformitat amb la realitat social, la doctrina proposa tolerar un marge d'actuació autònoma dels menors en relació amb els actes insignificants de la vida quotidiana (*atti minuti della vita quotidiana*). En aquest sentit, un acte podrà qualificar-se com a tal quan no hi hagi un risc de perjudici important pel menor,⁴⁸ sigui econòmic⁴⁹ o jurídic (atesa la durada del contracte o si és de tracte únic o successiu).⁵⁰

Han estat diversos els intents de trobar als *atti minuti della vita quotidiana* un encaix en el dret vigent, com ara entendre que són actes en els quals el menor actua com a representant dels seus pares,⁵¹ atès que el dret italià requereix que el representant (i.e., el menor) tingui suficient capacitat natural, però no estableix cap requisit sobre la capacitat d'obrar (art. 1389.1 CCIt).⁵² També s'ha justificat l'aplicació analògica de l'art. 409 II CCIt, que permet al beneficiari de

⁴⁵ Andrea GIORDANO, «Art. 1-4», a Andrea GIORDANO (dir), *Commentario breve al Codice Civile* (Admaiora, 2023), 107-108.

⁴⁶ Laura TAFARO, *L'età per l'attività* (Esi, 2003), 229, 231.

⁴⁷ Maddalena CINQUE, *Il minore contraente. Contesti e limiti della capacità* (Cedam, 2007), 55-56.

⁴⁸ Marcello FARNETI, «Art. 2», a Giorgio Cian (ed), *Commentario breve al Codice Civile* (15ª ed., CEDAM, 2022), 27.

⁴⁹ CINQUE, *op. cit.*, 99.

⁵⁰ Raffaele GIARDA, Jacopo LIOTTA i Giovanni RINDI, «Vita quotidiana del minore online. Tra esigenze di tutela e limiti tecnologici», *Media Laws*, núm. 1, 2022, 194.

⁵¹ GIARDA, *op. cit.*, 189.

⁵² Elio CUCCHIARA, «Art. 1389», a Andrea GIORDANO (dir), *Commentario breve al Codice Civile* (Admaiora, 2023), 1824.

l'*amministrazione di sostegno* realitzar «gli atti necessari a soddisfare le esigenze della propria vita quotidiana».⁵³ Això no obstant, la doctrina dels *atti minuti della vita quotidiana* ha romàs com una construcció doctrinal sense impacte en la jurisprudència.⁵⁴

5. La capacitat dels menors per concloure el contracte amb les xarxes socials

En tot procés de conclusió d'un contracte de prestació de serveis digitals, com són els de xarxes socials, hi ha dues declaracions de voluntat.⁵⁵ La primera, en què l'usuari accepta les condicions generals de la contractació imposades per l'operador de la plataforma. La segona, que recau en el tractament de dades de caràcter personal, subjecte a l'RGPD.⁵⁶

En aquest sentit, s'ha d'apreciar una doble manifestació de la capacitat d'obrar del menor: aquella que li permet consentir l'ús de les dades personals (*infra* 6) i la que li permet concloure el contracte de serveis digitals. En aquest darrer cas, el menor tindrà capacitat suficient si el contracte té per objecte un servei propi de l'edat, d'acord amb els usos socials (art. 211-5.b CC Cat). La doctrina majoritària

⁵³ Emanuele CALÒ, «L'implosione degli istituti di protezione degli incapaci», *Corriere giuridico*, vol. 19, núm. 6, 780.

⁵⁴ CINQUE, *op. cit.*, 99.

⁵⁵ BRÄUTIGAM, *op. cit.*, 636 i Sergio CÁMARA LAPUENTE, «Nuevos perfiles del consentimiento en la contratación digital en la Unión Europea: ¿navegar es contratar (servicios digitales “gratuitos”)?, a Fernando GÓMEZ POMAR i Ignacio Fernández CHACÓN (dirs), *Estudios de Derecho Contractual Europeo: nuevos problemas, nuevas reglas* (Aranzadi, 2022), 340.

⁵⁶ Reglament (UE) 2016/679 del Parlament Europeu i del Consell, de 27 d'abril de 2016, relatiu a la protecció de les persones físiques quant al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades i pel qual es deroga la Directiva 95/46/CE (DO L 119, de 4.5.2016).

entén que ho és,⁵⁷ perquè els menors conclouen contractes de prestació de serveis de xarxa social per si sols de manera habitual. Per contra, l'opinió que se sosté en aquest treball és que, tot i que és innegable que el servei de xarxes socials és un servei propi de l'edat,⁵⁸ els menors no haurien de tenir capacitat per a poder concloure por si sols.

Com hem vist, tant la doctrina catalana com la jurisprudència espanyola demostren que el criteri prevalent per a avaluar l'abast de la capacitat autònoma del menor és la transcendència econòmica del contracte conclòs, així com l'abast de les obligacions assumides. El dret comparat ens ofereix criteris distints dels que hem observat a Espanya i Catalunya, sobre quins actes són conformes als usos socials (França) o són actes quotidians (Alemanya i Itàlia). En tots aquests països, la coordinada comuna és que els menors no poden concloure vàlidament aquells contractes que els exposin a riscos per a la seva integritat física o per als seus drets de la personalitat.

Tant si emprem el criteri de la transcendència econòmic-jurídica del negoci jurídic (Catalunya i Espanya), com el dels riscos als quals s'exposa al menor amb la seva conclusió (França, Alemanya i Itàlia), la conclusió és la mateixa: el contracte de serveis digitals que conclouen els menors amb els operadors de xarxes socials no és conforme als usos socials. Primer, perquè els menors assumeixen una obligació de tracte successiu —com és donar les seves dades personals amb tot l'abast imposat per l'operador de la plataforma— clarament desproporcionada per la seva edat, atès que el contracte té una durada indefinida, de manera que li serà exigible fins que una de les parts desisteixi del

⁵⁷ Estrella TORAL LARA, «Menores y redes sociales: consentimiento, protección y autonomía», *Derecho Privado y Constitución*, núm. 36, 2020, 197, 202 i Jesús Daniel AYLLÓN GARCÍA, «Consentimiento de los menores de edad en las redes sociales: especial referencia a TikTok», *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, núm. 16, 2022, 587, 598.

⁵⁸ Segons la Fundació BARRIÉ, *Adolescencia, tecnología, salud y convivencia. Un estudio integral y proactivo desde los propios adolescentes*, febrer de 2024, disponible a ResearchGate (DOI: 10.13140/RG.2.2.29279.02726), 92, el 96,6% dels joves d'entre 12 i 13 anys tenen, com a mínim, un compte obert a una xarxa social; i el 69,8% a tres o més. Les xarxes més utilitzades són Instagram (81,1%), TikTok (80,1%) i Twitter (38,8%).

contracte. A més a més, és impossible pel menor, com també ho és per qualsevol usuari, saber el veritable valor de les seves dades.⁵⁹

Segon, pels importants riscos als quals els menors, sense saber-ho, es veuen exposats, a conseqüència de tenir un compte actiu i d'interactuar amb les xarxes socials, com ara, robatori i suplantació d'identitat, vigilància, extorsió, discriminació, alteració de fotografies amb tecnologies *deepfake*, frauds i amenaces.⁶⁰ Així com els de caràcter físic i psicològic: ansietat, depressió, reducció de la qualitat del son i les hores de descans, trastorns alimentaris o addicció a les xarxes,⁶¹ conductes suïcides o autolítiques.⁶²

Per això, altres països han aprovat iniciatives legislatives que van en la via de limitar la capacitat dels menors per a contractar amb xarxes socials. L'Estat de Florida prohibeix als menors de catorze anys concloure un contracte amb els operadors de les plataformes de xarxes socials.⁶³ En conseqüència, obliga els operadors a notificar proactivament als titulars de comptes a xarxes socials que tinguin menys de catorze anys, o que se sospiti que puguin tenir-los, de l'eliminació del compte en noranta dies des de l'entrada en vigor de la norma, tret que acreditin que el compte no pot ser eliminat. O bé eliminar-la abans, de manera reactiva, a petició del menor o dels titulars de la potestat parental.⁶⁴ La mateixa norma preveu que, a partir

⁵⁹ Sobre aquesta qüestió. Philipp HACKER, «Regulating the Economic Impact of Data as Counter-Performance: From the Illegality Doctrine to the Unfair Contract Terms Directive», a Sebastian LOHSSE, Reiner SCHULZE i Dirk STAUDENMAYER (eds), *Data as Counter-Performance – Contract Law 2.0?* (Nomos, 2020), 47-76.

⁶⁰ INCIBE, *Privacidad, identidad digital y reputación online*, disponible a: <https://www.incibe.es/ciudadania/tematicas/privacidad> (consulta l'11 de març de 2025).

⁶¹ Carlos Miguel SIRVENT RUIZ *et alii*, *Guía de adicciones comportamentales. Manual para profesionales*, Departamento de Publicaciones Fundación Instituto Spiral, disponible a: <https://drogodependencias.femp.es/sites/default/files/Guia-adicciones-comportamentales.pdf> (consulta l'11 de març de 2025), 18.

⁶² Zaheer HUSSAIN i Mark D GRIFFITHS, “Problematic Social Networking Site Use and Comorbid Psychiatric Disorders: A Systematic Review of Recent Large-Scale Studies”, *Front Psychiatry*, vol. 9, article 686, 1-9.

⁶³ F.S. 501.1736(2)(a).

⁶⁴ F.S. 501.1736(2)(b).

dels 14 i fins als setze anys, els menors poden concloure contractes amb els operadors de plataformes si compten amb el consentiment dels titulars de la potestat parental.⁶⁵

Més recentment, el Parlament australià va aprovar l'*Online Safety Amendment (Social Media Minimum Age) Bill 2024*, que obliga els operadors de xarxes socials a impedir que els menors de setze anys puguin obrir o mantenir comptes. Ara bé, la llei també permet que determinades plataformes puguin restar excloses, com ara les de missatgeria, les de jocs *online* i aquelles que tinguin finalitats de salut i educatives.⁶⁶

6. La capacitat per a consentir el tractament de dades personals

Com hem vist, les dades personals poden servir com a contraprestació en un contracte de serveis digitals, com ho és el que es conclou amb les xarxes socials, i llavors es pot plantejar si la capacitat per a contractar o per consentir ha de ser la mateixa. En realitat, encara que es mantinguin com a qüestions separades, la pregunta que hem formulat es manté.

Les operacions de tractament de dades són lícites quan hi ha una base que les legítimi (art. 6.1 RGPD). En el cas dels operadors de plataformes en línia, les bases legitimadores que s'invoquen amb més freqüència són la necessitat per a l'execució d'un contracte (6.1.b RGPD), el compliment d'obligacions legals (dades d'identificació; art. 6.1.c RGPD), l'interès legítim (per a la personalització de productes

⁶⁵ F.S. 501.1736(3)(a).

⁶⁶ Així ho preveu expressament l'*explanatory memorandum* de l'*Online Safety Amendment (Social Media Minimum Age) Bill 2024*, disponible a: https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/legislation/ems/r7284_ems_b9c134ac-a19a-47b2-9879-b03dda6e3c1a/upload_pdf/JC014726.pdf;fileType=application%2Fpdf#search=%22legislation/ems/r7284_ems_b9c134ac-a19a-47b2-9879-b03dda6e3c1a%22 (consulta el 18 de març de 2025), 4.

propis o de tercers, així com per a finalitats de prospecció de mercat; art. 6.1.f RGPD) i el consentiment de l'interessat (art. 6.1.a RGPD). Aquí interessa fixar-se en aquest darrer perquè pot ser distinta la capacitat de contractar de la capacitat per a consentir el tractament de dades.

6.1. Al Reglament General de Protecció de Dades

L'art. 8 RGPD preveu que els menors només podran consentir vàlidament per si sols quan tinguin més de setze anys (art. 8.1 I RGPD), tot i que permet als estats membres reduir-ho fins als tretze anys (art. 8.1 II RGPD). Per sota d'aquesta edat, la validesa del consentiment estarà condicionada a l'autorització expressa dels titulars de la potestat parental o tutors (art. 8.1 I *fine* RGPD). Aquestes condicions són aplicables només a «l'oferta directa de serveis de la societat de la informació», que és un concepte que es defineix per remissió a l'art. 1.1.b de la Directiva 2015/1535⁶⁷ (art. 4.25 RGPD). Les xarxes socials ho són, atesa la seva consideració de plataformes en línia (art. 3 i) i Atès 14 DSA⁶⁸).

Les xarxes socials compleixen també amb el segon requisit d'aplicació de l'art. 8 RGPD: ofereixen el seu servei directament a nens, atès que no restringeixen l'accés als seus serveis només a majors d'edat.⁶⁹ Ans al contrari, i com hem vist, admeten expressament que es registrin persones majors de 13 o 14 anys.

⁶⁷ Directiva (UE) 2015/1535 del Parlament Europeu i del Consell, de 9 de setembre de 2015, per la qual s'estableix un procediment d'informació en matèria de reglamentacions tècniques i de regles relatives als serveis de la societat de la informació (DOUE L 241, de 17.9.2015).

⁶⁸ Reglament (UE) 2022/2065 del Parlament Europeu i del Consell de 19 d'octubre de 2022 relatiu a un mercat únic de serveis digitals i pel qual es modifica la Directiva 2000/31/CE (DOUE L 227, de 27.10.2022).

⁶⁹ CEPD, *Directrices 5/2020 sobre el consentimiento en el sentido del Reglamento (UE) 2016/679, versión 1.1*, 4 de maig de 2020, 26 (para 130). David KAMPERT, «Artikel 8», a Gernot SYDOW (coord), *Europäische Datenschutzgrundverordnung* (Nomos, 2017), 385, rn 9.

6.2. A la Llei Orgànica de Protecció de Dades Personals i Garantia dels Drets Digitals

En el dret espanyol hi ha normativa pròpia, la LOPDGDD.⁷⁰ En particular, l'art. 7.1 I LOPDGDD divergeix de l'art. 8.1 RGPD, i generalitza les condicions per a la validesa del consentiment al tractament de les dades dels menors d'edat més enllà dels serveis de la societat de la informació i, a més a més, rebaixa l'edat de consentiment a catorze anys. Convé destacar que, tot i que encara no és dret vigent, el Govern espanyol ha registrat l'avantprojecte de Llei Orgànica per a la protecció de les persones menors d'edat en els entorns digitals, que augmenta a setze anys l'edat mínima perquè els menors puguin consentir el tractament de dades per si sols.⁷¹

Aquesta regla general compta amb una excepció: quan sigui exigible l'assistència dels titulars de la potestat parental o tutela per a la celebració de l'acte o negoci jurídic en el context del qual es procuri el consentiment per al tractament (art. 7.1 II LOPDGDD). És a dir, si el consentiment al tractament de dades és la conseqüència de la conclusió d'un altre acte o negoci jurídic, i aquest darrer requereix la seva conclusió per part dels pares del menor per a la seva validesa; el menor necessitarà l'autorització expressa dels pares per a consentir vàlidament el tractament de les seves dades personals. I, precisament, aquest és el cas dels contractes amb xarxes socials, en què hem vist que els menors no haurien de poder concloure'l vàlidament per si sols, sinó que hauria de ser necessària la conclusió per part dels seus representants legals. Per tant, el menor tampoc no hauria de poder consentir el tractament de dades per si sol, tot i que tingüés més de catorze anys.

⁷⁰ Llei Orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de Protecció de Dades Personals i Garantia dels Drets Digitals (BOE núm. 294, de 6.12.2018).

⁷¹ Disposició final cinquena de l'avantprojecte, que es pot consultar a: <https://www.mpr.gob.es/servicios/participacion/audienciapublica/Documents/VSGT%202024/2024-0921%20APLO%20menores%20entornos%20digitales/ANTEPROYECTO%20DE%20LEY%20ORG%C3%81NICA%20PARA%20LA%20PROTECCI%C3%93N%20DE%20LAS%20PERSONAS%20MENORES%20DE%20EDAD%20EN%20LOS%20ENTORNOS%20DIGITALES.pdf>.

7. Reflexions finals

Els menors poden actuar vàlidament per si sols, en funció de la seva edat i capacitat natural en determinats actes de naturalesa personal i patrimonial. Quant als actes amb transcendència patrimonial, el CC Cat els permet actuar per si sols quan siguin contractes propis de l'edat conformes als usos social. Pel dret català i espanyol ho són en funció de la transcendència econòmica del contracte conclòs, així com la durada temporal les obligacions assumides. Per tant, no són conformes als usos socials els contractes pels quals el menor paga un preu elevat, ni tampoc els de tracte successiu. Els drets francès, alemany i italià empenen criteris distints i consideren que no són actes conformes als usos socials (França) o quotidians (Alemanya i Itàlia) els que exposen els menors a una situació de risc per a drets personalíssims indisponibles.

En el concret cas dels contractes amb els operadors de plataformes en línia de prestació de serveis de xarxa social hi ha unes dues declaracions de voluntat. La primera, en què l'usuari accepta les condicions generals de la contractació imposades per l'operador de la plataforma i que comporta la conclusió del contracte. La segona recau sobre l'objecte de la prestació contractual de l'usuari: el tractament de dades de caràcter personal.

Quant a la primera, tot i que el contracte és relatiu a un servei propi de l'edat, se sosté que els menors no haurien de poder emetre-la per si sols, atès que les xarxes socials exposen els menors a riscos importants: la protecció de dades i la seva pròpia salut física i psicològica; i els fan assumir obligacions de tracte successiu, com és proporcionar un gran volum de dades personals amb les finalitats imposades per l'operador de la plataforma.

Quant a la segona, els menors tampoc no podran emetre-la per si sols, fins i tot quan tinguin més de catorze anys, atès que l'art. 7.1 II LOPDGD estableix que si el consentiment al tractament de dades és part d'un contracte i aquest darrer requereix la intervenció dels titulars de la potestat parental, el primer haurà de comptar necessàriament amb el consentiment complementari dels pares per a ser conforme amb l'RGPD.

No és veritat, per tant, que calguin 13 o 14 anys només per a contractar serveis en xarxes socials perquè així ho estableixen les condicions de servei unilateralment imposades pels operadors de les plataformes. Aquesta conclusió seria precipitada i donaria a les condicions generals de la contractació un valor que no tenen, com a moduladors o com a elements determinants de la capacitat dels menors. En aquest sentit, les condicions generals X, TikTok i Meta fan coincidir l'edat per a consentir el tractament de dades amb l'edat necessària per concloure el contracte. I obliden que la norma espanyola diu clarament que si la capacitat necessària per contractar és superior, serà aquesta la que es tindrà en compte. I ja hem vist que aquest hauria de ser el cas en aquest tipus de contractes.

En aquest sentit, es pot observar com els legisladors de l'Estat de Florida i d'Austràlia han estat els primers a considerar que el contracte no és propi de l'edat d'un menor de 14 i 16 anys, respectivament. I, Espanya, es troba en el camí de protegir els menors en els entorns digitals, no per la via de prohibir-los contractar amb xarxes socials directament, sinó d'augmentar a setze anys l'edat perquè puguin prestar un consentiment vàlid al tractament de dades personals. Això tindrà, sens dubte, impacte en el contracte.

Bibliografia

- Esther ARROYO AMAYUELAS, «The Implementation of EU Directives 2019/770 and 2019/771 in Spain», *EuCML*, núm. 1, 2022, p. 35-40.
- Esther ARROYO AMAYUELAS, «L'edat de la persona i els seus efectes jurídics», a Antoni Vaquer Aloy (coord), *Dret civil. Part general i dret de la persona* (15ª ed, Atelier, 2022), p. 167-188.
- Jesús Daniel AYLLÓN GARCÍA, «Consentimiento de los menores de edad en las redes sociales: especial referencia a TikTok», *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, núm. 16, 2022, p. 580-609
- Peter BRÄUTIGAM, «Das Nutzungsverhältnis bei sozialen Netzwerken: Zivilrechtlicher Austausch von IT-Leistung gegen personenbezogene Daten», *MMR*, 2012, p. 635-641.

- Emanuele CALÒ, «L'implosione degli istituti di protezione degli incapaci», *Corriere giuridico*, vol. 19, núm. 6, p. 773-780.
- Sergio CÁMARA LAPUENTE, «Nuevos perfiles del consentimiento en la contratación digital en la Unión Europea: ¿navegar es contratar (servicios digitales “gratuitos”)?», a Fernando GÓMEZ POMAR i Ignacio Fernández CHACÓN (dirs), *Estudios de Derecho Contractual Europeo: nuevos problemas, nuevas reglas* (Aranzadi, 2022), p. 331-405.
- CEPD, *Directrices 5/2020 sobre el consentimiento en el sentido del Reglamento (UE) 2016/679, versión 1.1*, 4 de maig de 2020 (disponible a: https://www.edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines_202005_consent_es.pdf)
- Maddalena CINQUE, *Il minore contraente. Contesti e limiti della capacità* (Cedam, 2007).
- Elio CUCCHIARA, «Art. 1389», a Andrea GIORDANO (dir), *Commentario breve al Codice Civile* (Admaiora, 2023), p. 1823-1824.
- Jos DUMORTIER, Pieter GRYFFROY, Ruben ROEX i Yung Shin VAN DER SYPE, *European Privacy and Data Protection Law* (Wolters Kluwer, 2022).
- Joan EGEA i FERNÁNDEZ, «Article 211-5», a Joan EGEA i FERNÁNDEZ i Josep Ferrer i Riba (dirs), *Comentaris al llibre segon del Codi civil de Catalunya. La persona física i les institucions de protecció de la persona* (Atelier, 2017), p. 83-95.
- Carles Enric FLORENSA i TOMÀS, «Article 236-18», a Joan EGEA i FERNÁNDEZ i Josep Ferrer i Riba (dirs), *Comentaris al llibre segon del Codi civil de Catalunya. Família i relacions convivencials d'ajuda mútua* (Atelier, 2014), p. 877-883.
- Marcello FARNETI, «Art. 2», a Giorgio Cian (ed), *Commentario breve al Codice Civile* (15ª ed., CEDAM, 2022), p. 25-28.
- Laurence FRANCOZ-TERMINAL, *La capacité de l'enfant dans les droits français, anglais et écossais* (Université Jean Moulin Lyon 3, 2007).
- Fundación BARRIÉ, *Adolescencia, tecnología, salud y convivencia. Un estudio integral y proactivo desde los propios adolescentes*, febrer de 2024, disponible a ResearchGate (DOI: 10.13140/RG.2.2.29279.02726).
- Rosa M. GARCÍA PÉREZ, «Interacción entre protección del consumidor y protección de datos personales en la Directiva (UE) 2019/770: licitud del tratamiento y conformidad de contenidos y servicios digitales», a Esther ARROYO AMAYUELAS i Sergio CÁMARA LAPUENTE (coords.), *El derecho privado en el nuevo paradigma digital* (Marcial Pons, 2020), p. 175-208.

- José Ramón GARCÍA VICENTE, «Artículos 1263-1264», a Rodrigo Bercovitz-Rodríguez Cano (dir), *Las modificaciones al Código Civil del año 2015* (Tirant lo Blanch, 2016), p. 1037-1040.
- Raffaele GIARDA, Jacopo LIOTTA i Giovanni RINDI, «Vita quotidiana del minore online. Tra esigenze di tutela e limiti tecnologici», *Media Laws*, núm. 1, 2022, p. 183-198.
- Andrea GIORDANO, «Art. 1-4», a Andrea GIORDANO (dir), *Commentario breve al Codice Civile* (Admaiora, 2023), p. 105-112.
- Dorothee GUÉRIN-SEYSEN, «Capacité contractuelle résiduelle des mineurs non émancipés et des majeurs protégés», *RRJ*, núm. 1, 2023, p. 102-126.
- Philipp HACKER, «Regulating the Economic Impact of Data as Counter-Performance: From the Illegality Doctrine to the Unfair Contract Terms Directive», a Sebastian LOHSSE, Reiner SCHULZE i Dirk STAUDENMAYER (eds), *Data as Counter-Performance – Contract Law 2.0?* (Nomos, 2020), p. 47-76.
- Zaheer HUSSAIN i Mark D GRIFFITHS, «Problematic Social Networking Site Use and Comorbid Psychiatric Disorders: A Systematic Review of Recent Large-Scale Studies», *Front Psychiatry*, vol. 9, article 686, p. 1-9.
- INCIBE, *Privacidad, identidad digital y reputación online*, disponible a: <https://www.incibe.es/ciudadania/tematicas/privacidad>
- David KAMPERT, «Artikel 8», a Gernot SYDOW (coord), *Europäische Datenschutzgrundverordnung* (Nomos, 2017), p. 381-388.
- Steffen KLUMPP, «§ 110 BGB», a Steffen KLUMPP, Reinhard SINGER i Malte STIEPER (eds), *Staudinger BGB. Buch 1* (Sellier - de Gruyter, 2017).
- Carmen LANGHANKE i Martin SCHMIDT-KESSEL, «Consumer Data as Consideration», *EuCML*, núm. 6, 2015, p. 218-223 (220).
- Ingrid Maria, «L'achat d'un cyclomoteur n'est pas un acte de la vie courant», *Droit de la famille*, núm. 10, 2010, comm. 155.
- Bintou MEITE, *La gestion de biens du mineur: étude comparée des droits français et ivoiriens* (Université de Toulouse 1 Capitole, 2022).
- Tereza PERTOT, «Die Auslegung des datenschutzrechtlichen Koppelungsverbots – Lockerung durch den Corte di Cassazione», *GPR. Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union*, núm. 2, 2019, p. 54-57.
- Anne-Sophie PLAUTIN, *Enfant et contrat* (Université de Montpellier, 2015).

Gilles RAOUL-CORMEIL, «Art. 1148», a Thibault Douville (dir), *La réforme du Droit des contrats. Commentaire article par article* (Gualino, 2016), p. 104-106.

Gilles RAOUL-CORMEIL, «L'achat d'un scooter n'est pas un acte de la vie courante», *Le semaine juridique*, núm. 11, 2016, p. 306.

SEPD, *EDPS Opinion 8/2018 on the legislative package «A New Deal for Consumers»*, 5 d'octubre de 2018 (disponible a: https://www.edps.europa.eu/sites/default/files/publication/18-10-05_opinion_consumer_law_en.pdf)

Spiros SIMITIS, «§ 28. Datenerhebung und -speicherung für eigene Geschäftszwecke», a Spiros SIMITIS (coord), *Bundesdatenschutzgesetz*, 7^a ed (Nomos, 2011), p. 1105-1193.

Carlos Miguel SIRVENT RUIZ, Pilar BLANCO ZAMORA, Leandro PALACIOS AJURIA, Cruz RIVAS REGUERO i María DE LA VILLA MORAL JIMÉNEZ, *Guía de adicciones comportamentales. Manual para profesionales*, Departamento de Publicaciones Fundación Instituto Spiral (disponible a: <https://drogodependencias.femp.es/sites/default/files/Guia-adicciones-comportamentales.pdf>).

Andreas SPICKHOFF, «§ 110 BGB», a Claudia SCHUBERT (ed), *MüKoBGB. Band 1* (8a ed, C.H. Beck, 2018).

Laura TAFARO, *L'età per l'attività* (Esi, 2003).

Estrella TORAL LARA, «Menores y redes sociales: consentimiento, protección y autonomía», *Derecho Privado y Constitución*, núm. 36, 2020, p. 179-218.

Paul VOIGT i Axel VON DEM BUSSCHE, *EU-Datenschutz-Grundverordnung (DSGVO): Praktikerhandbuch*, 2^a ed. (Springer, 2024).

Hannes WEIS, «§ 110 BGB», a Gerhard DANNEMANN i Reiner SCHULZE (eds), *German Civil Code* (Vol. I, C.H. Beck i Nomos, 2020), p. 133-134.

Holger WENDTLAND, «§ 110 BGB», a Wolfgang HAU i Roman POSECK (eds), *BeckOK BGB* (68a ed., C.H. Beck, 2023).

Documenta
Universitaria

@DocUniv
documentauniversitaria.com

Universitat
de Girona